

Методологія історії

УДК 130.2:930.1

С. С. Троян

МЕТОД ЕДВАРДА САЙДА: ВІД ОРІЄНТАЛІЗМУ ДО ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ СТУДІЙ

У статті проаналізовано основні положення орієнталізму та постколоніалізму. Методологічним підходом, який з другої половини ХХ століття активно розроблявся у працях насамперед західних науковців, а звітти перекочував і на пострадянські терени, став постмодерністський історичний дискурс. Знаковою рисою постмодернізму є мода на різні підходи, які вирізняються як міждисциплінарністю, так і незавершеністю сформованості методологічного наукового поля. Основоположником постколоніальної теорії був американець Едвард Саїд (1935 – 2003). Прийнято вважати, що «вибух постколоніальності» відбувся після виходу в світ його книги «Орієнталізм» у 1978 році. Новий поштовх постколоніальним студіям дала книга Е. Саїда «Культура й імперіалізм». Орієнталізм можна вважати світоглядом, способом мислення, системою поглядів європейців на світ і суспільства, які раніше перебували у сфері колоніального впливу європейських держав-метрополій. Саме тому Е. Саїд відносив себе до «постколоніального» напрямку. В книзі «Культура й імперіалізм» він розкрив історію співучасті культури в справі імперських заокеанських завоювань. Постколоніалізм у широкому контексті – студії з вивчення історичного минулого, господарства, соціального зрізу, культури країн і народів періоду колоніальної залежності. Метод постколоніальних досліджень полягає в максимальному зосередженні на конкретних творах, у прочитанні їх насамперед як шедеврів креативної та інтерпретаційної уяви, а далі – демонстрації того, що вони є частиною стосунків між культурою й імперією.

Ключові слова: історичний метод, методологія, колоніалізм, імперія, орієнталізм, постколоніалізм, дискурс, Е. Саїд.

Бурхливий соціально-економічний і суспільний розвиток передових країн світу в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття сприяв їхньому переходу від індустріального до постіндустріального, інформаційного суспільства. Відповідно його супроводжували процеси трансформації суспільної, включаючи історичну, свідомості, а також розвитку історичної науки. Саме перед нею постало завдання наукового аналізу, нового методологічного осмислення накопиченого раніше величезного емпіричного і теоретичного матеріалу. Фактично здійснюється подальше розширення «території історика» (термін за назвою написаного в 1973 року нарису Леруа Ладюрі), збагачення арсеналу пізнавальних технік й успішне використання методологічних підходів з арсеналу новітньої світової історичної думки.

Одним із таких методологічних підходів, який з другої половини ХХ століття активно розроблявся у працях насамперед західних науковців, а звітти перекочував і на пострадянські терени, став постмодерністський історичний дискурс. Він був однією із спроб істориків подолати «бар'єр німоти» (фантазії,

брехні, напівправди, лукавства) джерел. Назагал вважаємо за доречне констатувати, що характер, внутрішню суперечливість і драматизм цієї ситуації доволі влучно передають міркування французького історика Франсуа Доса: «Новий історичний дискурс, достоту, як і попередній, пристосовується до влади та навколишньої ідеології. [...] Ця історія вбирає у себе сновиддя, притлумлені інстинкти, намагаючись досягти консенсусу з проблемами нашого сучасного суспільства, а на історика покладено обов'язок розгребти всі ці аномалії...» [12, с. 223].

«Постмодерністський виклик» почав формуватися ще з 1960-их років і привів до виникнення «нової філософії історії» («нарративістської філософії історії»), сприяв повороту в бік антропологізації історії та започаткуванню ери «постструктуралізму» та нарративізму, дав поштовх зростанню інтересу до антропологічних аспектів «нової культурної історії» тощо. Справжнім народженням «нових зірок» у горнилі «постмодерністського виклику» стали праці американського історика Гейдена Вайта «Метаісторія. Історична уява в Європі ХІХ століття», французького філософа Поля Рікера «Час і оповідь», італійського письменника, філософа, лінгвіста, семіотика й медієвіста Умберто Еко «Ім'я рози» [3; 6; 10]. «Віртуозами віртуальності» назвав постмодерністів літератор Юрій Ковбасенко: «Постмодерністи створюють «палімсестну історію» (К. Брук-Роуз), віртуальну реальність, а для цього потрібно бути віртуозами» [4].

Проте непоодинокі й негативні оцінки постмодернізму з боку вельми авторитетних науковців. Наприклад, наведемо слова професора Йоркського університету й автора неординарного наукового дослідження «Сексуальне дисидентство» Джонатана Долімора: «Як правило, теорії постмодернізму ґрунтуються або на спрощених концепціях, що з'явилися у нові часи, або на таких ретроспективних моделях, що не викликають довіри. Чим повнішою стає історія різних модерністських течій, тим менш переконливим виглядає потрактування постмодерну як прориву до чогось радикально нового чи незнаного. Відповідно сама концепція постмодернізму також таїть у собі ризик завищеної оцінки сучасності, надання їй значущості, якої вона не посідає: отой уявний радикальний прорив насправді виявляється більш-менш закономірним, принаймні прогнозованим наслідком того, що мало місце раніше» [2, с. 40 – 41].

Разом із тим, зокрема, професор Н. Яковенко далеко не така категорична: «Проте запозичене від постмодернізму сприйняття будь-якого джерела як тексту з власною внутрішньою логікою прислужилося й історикам, підштовхнувши їх до детального вивчення контексту, в якому виникло і функціонувало джерело або історіографічний твір, – його мови, культурних навичок та позиції автора, обставин написання тощо» [12, с. 225]. А, напевне, найефектніше думку про множинність прочитань того самого тексту різними читачами втілив у яскраву метафору французький літературознавець Цветан Тодоров: «Текст – це лише пікнік, на який автор приносить слова, а читачі – сенс» [4].

Знаковою рисою постмодернізму стала мода на різні підходи, які вирізняються як міждисциплінарністю, так і незавершеністю сформованості методологічного наукового поля. Мова, зокрема, може йти про «мікроісторію» (класичною з-поміж інших тут можна вважати відому працю історико-антропологічного спрямування Роберта Дарнтонна «Велике побоїще котів» [1]), гендерні, феміністичні студії, а також постколоніальний дискурс. Саме на останньому спинимось детальніше,

відзначивши, що постколоніальні студії (інша назва – студії третього світу) виступають як нові підходи і напрями в дослідженнях як історії колоніалізму загалом, так й історії колоніального минулого окремих держав, країн і народів. Тобто постколоніалізм можна розглядати як парадигму, що її Гел Фостер означив як «постмодернізм опору», поширюючи низку її питань на контекст взаємодії з імперіалізмом і його спадком та його скидання [11, с. 82 – 83]. У цьому сенсі можна додати, що для постколоніалізму характерне звертання до низки питань, відповіді на які вимагає конструювання постколоніального порядку.

Основоположником постколоніальної теорії був американець Едвард Саїд (1935 – 2003). Прийнято вважати, що «вибух постколоніальності» відбувся після виходу в світ його книги «Орієнталізм» [8; 14] у 1978 році. Автор розглядає її в тому числі як дослідження, спрямоване «на переосмислення того, що впродовж віків уважалося за бездну, котра відділяє Схід від Заходу» [14, с. 481]. При цьому Е. Саїд своє головне завдання вбачав у оспорюванні точки зору, що різниця між Сходом і Заходом означала ворожість, дистанціювання, усталений та незмінний набір протилежних за своєю суттю натур і відповідно побудовану на такому баченні антагоністичну систему поглядів.

У широкому розумінні контексту «орієнталізм» можна вважати світоглядом, способом мислення, системою поглядів європейців на світ та суспільства, які раніше перебували у сфері колоніального впливу європейських держав-метрополій. Із цього приводу Е. Саїд констатує: «... Сам орієнталізм є продуктом певних політичних сил і дій. Він становить школу інтерпретації, об'єктом якої є власне Схід, його цивілізації, мешканці та географічні простори. Його відкриття – праця незліченних учених, які видавали тексти, перекладали їх, створювали граматики й словники, реконструювали забуті епохи і створювали позитивістське верифіковане знання...» [14, с. 286]. У зв'язку з цим дуже важлива ще одна думка американського дослідника. Він, зокрема, пише: «... Від початку свого існування в західній свідомості Схід став словом, яке набувало широкого спектра значень, зв'язків і конотацій та яке не обов'язково відносилось до справжнього Сходу, але швидше до певного категоріального поля, яке оточувало це слово» [14, с. 287].

На підставі свого аналізу Е. Саїд стверджує, що орієнталізм завжди був зорієнтований на утвердження за допомогою загальнокультурного тиску різниці між європейською та азійською частинами світу [14, с. 288]. Тобто його можна розглядати як основоположну політичну доктрину – «орієнталізм є фактом як культурним, так і політичним» [14, с. 44], пов'язану з домінуванням над Сходом, оскільки він був слабшим від Заходу, бо його «іншість» перейшла в слабкість. Заслуга Е. Саїда в тому, що він дослідив, як Захід не тільки конструює Схід, але й конструює його саме в якості свого Іншого, що містить усі незахідні, а отже, негативні характеристики. Репрезентація Сходу ніби складалася з «перевернутих самоіміджів», що визначалися тільки виокремленням «відмінності» та «відсутності» зміни, прогресу, свободи й інших властивих Європі рис. Візерунок Сходу став відповідним дзеркалом, за допомогою якого Європа визначала, виправдовувала і звеличувала себе, водночас стверджуючи своє домінування над іншим.

Цікаво, що американський учений небезпідставно вважав такий орієнталізм надзвичайно живучим і в сучасну добу. Аргументуючи свою позицію, він писав: «Одним з аспектів постмодерністичного світу ери електроніки є зміцнення

стереотипів, за допомогою яких пізнається Схід. Телевізія, фільми й інші мас-медіа поширюють інформацію щораз все більше стандартизованої форми. А якщо говорити про Схід, то стандартизація і культурні стереотипи тільки зміцнюють впливи академічної та фантастичної демонології дев'ятнадцятого століття про «таємничий Схід» [14, с. 62].

Після публікації книги «Орієнталізм» відповідне наукове середовище одразу назвало Е. Саїда гідним продовжувачем французького постструктуралізму. Його погляди й ідеї дістали назву «постмодерністської філософії», а самого Е. Саїда зарахували до постмодерністів. Однак американський учений відносив себе до «постколоніального» напрямку. Цей факт він чітко та однозначно підкреслює в праці «Орієнталізм»: «Особливо мене цікавило поширення постколоніальних інтересів на проблеми, пов'язані з географією» [14, с. 481].

Загалом «постколоніальні студії» трактуються як сукупність взаємозв'язаних концептуальних дискурсів, що усвідомлюються в єдиній мережі критичних проєктів і програм, спрямованих на подолання наслідків економічної, політичної, але насамперед культурної й інтелектуальної залежності «незахідного» світу від західних зразків та прототипів. Така дефініція не суперечить генеральній позиції самого американського науковця. «І дійсно, – пише він, – одним із найцікавіших фактів у постколоніальних дослідженнях було нове прочитання канонічних творів культури не з метою їх приниження чи злісного критиканства, а з метою актуального вивчення деяких із їх положень і засад поза нав'язаними їм офіційними рамками якоїсь версії бінарної діалектики пан-слуга» [14, с. 481]. Використовуючи розроблену Ж. Дерріда техніку реконструкції тексту, Е. Саїд показав, яким чином численні праці західних авторів – географів, політиків, істориків, літераторів, лінгвістів, етнографів – репрезентували Схід у довільній і дуже часто принизливій формі [5].

Пізніше Е. Саїд у праці «Культура й імперіялізм» [7] розкрив історію співучасті культури в справі імперських заокеанських завоювань. Із точки зору вагомості дослідження сам автор указує, що «два чинники – загальносвітова модель імперської культури та історичний досвід опору імперії – роблять цю книжку окремим дослідженням» [7, с. 12]. В анотації до неї вповні резонно відзначено, що підкорення і винищення тубільного населення здійснювали не тільки армії – ці акти готувалися заздалегідь у дискурсі й уяві, адже їхня бруталність вимагала потужного виправдального імпульсу. Опір на периферії та опозиція в метрополії, незалежність та визволення, виправа у дикі землі та «подорож у», насилля та контрнасилля, тубілець та влада спостерігача, наратив та присвоєння географії – ці та інші теми сплітаються в ході «контрапунктного аналізу» Едварда Саїда [7, с. 3].

Концептуальна ідея американського дослідника ґрунтувалася на тезі про те, що майже скрізь у неєвропейському світі прихід білої людини викликав певний опір [7, с. 11]. Уже в XIX столітті, крім збройного опору в таких несхожих країнах, як Алжир, Ірландія чи Індонезія, майже повсюдно робилися серйозні спроби культурного опору, спроби боронити національну ідентичність, а в політичній царині – створювалися асоціації та партії, спільною метою яких було самовизначення і національна незалежність. Ніколи імперська зустріч не зіштовхувала активного західного завойовника з бездіяльним чи інертним незахідним тубільцем. Завжди існувала якась форма активного опору, зрештою,

опір здебільшого й перемагав. Кульмінацією відповіді європейському домінуванню став потужний деколонізаційний рух у «третьому світі». Він призвів до руйнації великих колоніальних імперій і колоніальної системи загалом у ХХ столітті.

Однак треба бути свідомими того, що «імперіалізм не закінчився, не перетворився раптом на «минуле» в ту мить, коли деколонізація розпочала демонтаж класичних імперій» [7, с. 393]. Так, Майкл Барретт-Браун у передмові до другого видання 1970 року своєї книжки «Після імперіалізму» (1963 рік) доводить: «Імперіалізм і досі, поза сумнівом, наймогутніший чинник в економічних, політичних та військових стосунках, який означає, що економічно розвинуті країни підпорядковують собі менш економічно розвинуті. Ми все ще можемо з нетерпінням вічікувати на його завершення» [13, р. VIII]. Водночас, перефразовуючи Е. Саїда і зміщуючи його акценти з власне мас-медійної системи в бік імперіалізму загалом, не можна не зауважити й таке. Ця світова система, що формує та виробляє культуру, економіку і політичну владу разом із їхніми військовими й демографічними коефіцієнтами, має інституціоналізовану тенденцію виробляти «неозорі» транснаціональні образи, які тепер переорієнтовують міжнародний соціальний дискурс і процес [7, с. 431].

Відповідно у нових реаліях деколонізації й очікування на остаточне завершення доби колоніалізму/імперіалізму виникла потреба в осмисленні наслідків колоніального правління, тобто в постколоніальних студіях. Як ідейна течія, постколоніалізм займається вивченням ідентичності, культури та літератури – у сенсі культурного конфлікту між колишніми або нинішніми колоніями і країнами-колонізаторами. Загалом постколоніальна теорія розглядає культурні аспекти, які утворилися внаслідок європейської колонізації.

Ера колонізації спричинила специфічне самовизначення як колонізаторів, так і колонізованих. Заслугове на особливу увагу теза Е. Саїда: «Імперіалізм – це не тільки стосунки домінування, а й відданість особливій ідеології експансії» [7, с. 267]. Колонізатори створили власний імідж просвічених і правих (серед американських авторів уживається термін «критична білість» – англ. *critical whiteness*). З іншого боку, в колонізованих розвивається колоніальна ментальність і згодом культурне низькопоклонство по відношенню до культури країни-завойовника, яка нав'язує колонізованому свою месіанську культуроносну функцію.

Необхідно поряд з цим звернути увагу на той важливий факт, що Е. Саїд проаналізував насамперед британський, французький та американський імперські досвіди, як такі, що були винятково послідовними і мали особливу культурну центральність [7, с. 26 – 27]. Американський автор виходив з того, що загалом імперський гатунок Англії вищий, величніший та імпозантніший від інших. Але в імперській жазі всіх трьох метрополій (Британської, Французької, Американської) наратив завжди займав помітне місце й продовжує відігравати суттєву роль. Це підтверджує тезу, згідно з якою сила імперської системи країни, як правило, втілюється і в потужній художній літературі у цій країні. Тому не дивно, що саме відзначені раніше колоніальні держави створили безперервну традицію романописання, якій немає аналогів у світі. У цих трьох культурах ідея заморського панування – виходу поза прилеглі території в дуже віддалені землі – має привілейований статус. Вона прямо пов'язана з прозовими, географічними,

мистецькими проєкціями уяви, а завдяки реальній експансії, управлінню, інвестиціям і зобов'язанням її наявність стає постійною. В імперській культурі є щось систематичне, й з найбільшою очевидністю ця ідея проявилася насамперед у Британській, Французькій та Американській імперіях.

На наш погляд, постколоніальні студії становлять науковий інтерес насамперед з точки зору загального дослідницького підходу. З огляду на це, спираючись на запропоновані Е. Саїдом у книгах «Орієнталізм» і «Культура й імперіялізм» та його послідовниками (Гаятрі Чакраворті Співак, Гомі Бгабга, Еме Сезер, Міке Баль й інші) [9] підходи, можна дати поліваріантну змістову характеристику постколоніалізму.

У широкому контексті постколоніалізм – студії з вивчення історичного минулого, господарства, соціального зрізу, культури країн і народів періоду колоніальної залежності (на Заході це часто трактується як сучасний підхід до аналізу проблем расизму й заморських завоювань).

У вузькому розумінні постколоніалізм – методологічний напрям або підхід, спрямований на дослідження колишніх колоніальних країн і народів та їх зв'язків з метрополіями, як правило, й насамперед у контексті культурному, шляхом прочитання й інтерпретації відповідних літературних творів. Так, зокрема, «поняття «ідентичності» стало характерною ознакою й імперіалістичних культур, і тих культур, які намагалися опиратися європейським вторгненням». На думку Е. Саїда, «боротьба точиться між прибічниками унітарної ідентичності й тими, хто розглядає ідентичність як комплекс, котрий не можна зредукувати й уніфікувати. Ця опозиція передбачає дві різні перспективи, дві історіографії: одну – лінійну та категоризовану, другу – контрапунктну і здебільшого кочову». Він наполягає на тому, що «тільки друга перспектива вповні чутлива до реальності історичного досвіду. Почасти завдяки імперії всі культури переплелися, жодна не є ізольованою і чистою, всі гібридні, неоднорідні, надзвичайно диференційовані й немоналітні» [7, с. 30 – 31].

У специфічному або вирізняльному контексті постколоніалізм – техніка літературного аналізу творів представників колишніх колоній, прибічники якої також уважають її соціальною теорією. «Мій метод полягає в максимальному зосередженні на конкретних творах, у прочитанні їх насамперед як шедеврів креативної та інтерпретаційної уяви, а далі – демонстрація того, що вони є частиною стосунків між культурою й імперією» [7, с. 26], – писав Е. Саїд.

Урешті, постколоніалізм у теоретичному контексті – теорія, яка розглядає культурні аспекти, що утворилися внаслідок європейської колонізації й зберігають свою актуальність у сучасних реаліях. Водночас Е. Саїд уповні резонно свідомий того, що «жодна теорія не здатна пояснити або висвітлити зв'язки між текстами й суспільствами. Однак читання і писання текстів ніколи не буває нейтральною діяльністю: у ній заховані інтереси, влада, пристрасті, задоволення, хай би яким естетичним або розважальним видавався твір» [7, с. 442]. Послугуючись висловом Ліли Ганді, авторки книги «Постколоніальна теорія: критичний вступ», можна ствердити, що «колоніальні наслідки потребують меліоративної та терапевтичної теорії, чутливої до завдання пам'ятати й пригадати колоніальне минуле» [11, с. 99].

Список використаних джерел

1. Дарнтон Р. Великое кошацье побоище и другие эпизоды из истории французской культуры / Р. Дарнтон. – М.: НЛЮ, 2002. – 384 с.
2. Долімор Дж. Сексуальне дисидентство. Від Августина до Вайлда, від Фройда до Фуко / Дж. Долімор. – К.: Основи, 2004. – 558 с.
3. Еко У. Ім'я рози / У. Еко. – Х.: Фоліо, 2006. – 576 с.
4. Ковбасенко Ю.І. Література постмодернізму: по той бік різних боків: [Електронний ресурс] / Ю.І. Ковбасенко. – К.: Українська асоціація викладачів зарубіжної літератури, 2004. – Режим доступу: http://ae-lib.org.ua/texts/kovbasenko_postmodernism_ua.htm (доступ – 14.02.2015).
5. Никитин М.Д. «Ориентализм» Э. Саида, теория колониального дискурса и взаимодействие Востока и Запада: к выработке нового понимания проблемы: [Електронний ресурс] / М.Д. Никитин. – С. 5. – Режим доступу: www.sgu.ru/files/nodes/9877/14.pdf (доступ – 14.02.2015).
6. Риклр П. Время и рассказ: в 2 т. / П. Риклр; [пер. с франц.]. – М.-СПб.: Университетская книга, 1999-2000. – Т. 1. – 440 с.; Т. 2. – 314 с.
7. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Е. Саїд; [пер. з англ.]. – К.: Критика, 2007. – 608 с.
8. Саїд Е. Орієнталізм / Е. Саїд; [пер. з англ.]. – К.: Основи, 2001. – 511 с.
9. Співак Г.Ч. В інших світах. Есеї з питань культурної політики / Г.Ч. Співак; [пер. з англ.]. – К.: Всесвіт, 2006. – 480 с.
10. Уайт Х. Мегаистория: историческое воображение в Европе XIX века / Х. Уайт; [пер. с англ.]. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 2002. – 528 с.
11. Чернецький В. Картографуючи посткомуністичні культури. Росія та Україна в контексті глобалізації / В. Чернецький. – К.: Критика, 2013. – 423 с.
12. Яковенко Н. Вступ до історії / Н. Яковенко. – К.: Критика, 2007. – 368 с.
13. Barratt-Brown M. After Imperialism / Michael Barratt-Brown. – New York: Humanities, 1970. – 535 p.
14. Said E. W. Orientalism / Edward W. Said / Przekiad Monika Wyrwas-Wińniewska. – Poznac: Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2005. – 512 s.

С. С. Троян

**МЕТОД ЭДВАРДА САИДА: ОТ ОРИЕНТАЛИЗМА
К ПОСТКОЛОНИАЛЬНЫМ СТУДИЯМ**

В статье проанализированы основные положения ориентализма и постколониализма. Методологическим подходом, который со второй половины XX века активно разрабатывался в трудах прежде всего западных ученых, а оттуда перекочевал и на постсоветские территории, стал постмодернистский исторический дискурс. Отличительной чертой постмодернизма является мода на различные подходы, которые отличаются как междисциплинарностью, так и незавершенностью сформированности методологического научного поля. Основоположителем постколониальной теории был американец Эдвард Саид (1935 – 2003). Принято считать, что «взрыв постколониальности» состоялся после выхода в свет его книги «Ориентализм» в 1978 году. Новый толчок постколониальным студиям дала книга Е. Саида «Культура и империализм». Ориентализм можно считать мировоззрением, образом, системой взглядов европейцев на мир и общества, которые ранее находились в сфере колониального влияния европейских государств-метрополий. Именно поэтому Е. Саид относил себя к «постколониальному» направлению. В книге «Культура и империализм» он

раскрыл историю соучастия культуры в деле имперских заокеанских завоеваний. Постколониализм в широком контексте – студии по изучению исторического прошлого, хозяйства, социального среза, культуры стран и народов периода колониальной зависимости. Метод постколониальных исследований заключается в максимальном сосредоточении на конкретных произведениях, в прочтении их, прежде всего, как шедевров креативного и интерпретационного воображения, а дальше – демонстрации того, что они являются частью отношений между культурой и империей.

Ключевые слова: исторический метод, методология, колониализм, империя, ориентализм, постколониализм, дискурс, Э. Саид.

S. S. Troyan

METHOD OF EDWARD SAID: FROM ORIENTALISM TO POSTCOLONIAL STUDIES

The main points of orientalism and post-colonialism are analyzed in the article. The methodological approach, which was actively developed in the second half of the twentieth century first of all in the works of the Western scholars, and then moved to the works of the post-Soviet scientists, has become the postmodern historical discourse. A distinctive feature of postmodernism is the tendency to a variety of approaches, which are different by the interdisciplinary approach and incompleteness of the methodological field of research. The founder of the postcolonial theory was the American scientist Edward Said (1935 – 2003). It is considered that the «explosion of the postcoloniality» took place after the publication of his book «Orientalism» in 1978. E. Said's book «Culture and Imperialism» gave the new impulse to the postcolonial studies. Orientalism can be considered as a worldview, a way of thinking, and the views of Europeans on the world and societies, which had previously been in the field of the colonial influence of the European metropolis. Therefore E. Said referred himself to the «postcolonial» direction. In his book «Culture and Imperialism», the critic revealed the development of the culture complicity in the case of imperial transoceanic conquests. In a broader context the post-colonialism is the study of the history, economy, society and culture of countries and peoples during the period of the colonial rule. The method of the postcolonial studies is in focusing on the specific works, in reading them first of all as masterpieces of creative and interpretative imagination, and then as the demonstration that they are the part of the relationship between culture and empire.

Keywords: historical method, methodology, colonialism, empire, orientalism, post-colonialism, discursive, Edward Wadie Said.

Надійшла до редакції 3 березня 2015 року

* * *